

Ігор ЦІКО,

*завідувач кафедри суспільно-гуманітарної
та медійної освіти Донецького ОблІППО,
кандидат педагогічних наук*

Марина СИЧЕВСЬКА-ДЕГТЯРЬОВА,

*в.о. завідувача кафедри педагогіки і психології,
завідувач відділу розвитку особистості
Донецького ОблІППО*

Тетяна КОВАЛЬОВА,

*методист відділу мовно-літературної
та мистецької освіти Донецького ОблІППО*

Катерина НІКІТЮК,

*методист відділу розвитку особистості,
викладач кафедри педагогіки і психології
Донецького ОблІППО*

СОЦІАЛЬНА ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ: СУЧАСНІ ВИМІРИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НУШ

Реформа НУШ має на меті створення умов для особистісного розвитку кожної дитини, зробити освіту корисною для успішної самореалізації в дорослому житті. Становлення нової освітньої галузі – соціальна і здоров'язбережувальна – було зумовлене тим, що сучасна школа повинна надати можливості учням / ученицям здобути належні знання, розвинути вміння, які необхідні для здорового та продуктивного життя як у дитячому та юнацькому віці, так і в дорослому.

Соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь реалізується через обов'язковий інтегрований курс, який може бути доповнений одним із курсів соціального, емоційного та етичного спрямування. Новими обов'язковими навчальними компонентами СЗОГ є: інтегрований курс «Підприємництво і фінансова грамотність», міжгалузевий інтегрований курс «Безпековий практикум». Оскільки галузь є цілісною як за змістом, так і за очікуваними результатами навчання, зазначені курси мають бути взаємоузгодженими з інтегрованим курсом.

Універсальний дизайн для навчання на уроках інтегрованого курсу соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі

Інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» спрямований на формування й розвиток ключових, предметних і наскрізних компетентностей, сприятливих для здоров'я, безпеки, добробуту, успішної соціалізації та самореалізації особистості. Особливого значення в дидактико-методичній організації навчання СЗОГ надається процесам проектування і створення ефективних та привабливих рішень для навчання відповідно до принципів універсального дизайну.

Педагогічний дизайн – це діяльність зі створення навчального заняття (курсу) на основі вивчення потреб учасників та з використанням новітніх розробок психологічної та педагогічної науки, що передбачає постановку цілей, відповідно до яких добирається контент, формат, інструменти навчання й способи оцінювання. З огляду на освітні цілі роль учителя як педагогічного дизайнера є актуальною. Універсальний дизайн в освіті заохочує вчителів уже під час планування уроків враховувати багатоманітність учнів та адаптувати інформацію, процес і результати навчання до їхніх потреб, а не навпаки. Універсальний дизайн в освіті має на меті змінити дизайн освітнього середовища, а не учня.

Принципи універсального дизайну (залучення, представлення, вираження) ґрунтуються на множинності (Таблиця 1). Це більш ніж один спосіб представлення інформації, дій із нею та представлення засвоєної інформації. Учителям важливо пропонувати учням інформацію в більш ніж одному форматі. Наприклад, представлення інформації у вигляді друкованого тексту, аудіо, відео та практичного навчання дає дітям кращі можливості отримати доступ у спосіб, який відповідає їхнім потребам та можливостям у навчанні.

Якщо пропонувати дітям більше одного способу взаємодії з матеріалом і демонстрації того, про що вони дізналися, то вони можуть вибирати між проходженням письмового тесту, усними відповідями чи виконанням проекту (одноосібно чи в групі). Така різноманітність форматів забезпечує кращу доступність матеріалу, сприяє кращому його засвоєнню та підтримує мотивацію учнів до навчання.

Таблиця 1

Проектування навчальної діяльності відповідно до принципів універсального дизайну

	Принципи універсального дизайну		
	ЗАЛУЧЕННЯ	ПРЕДСТАВЛЕННЯ	ВИРАЖЕННЯ
Інструменти універсального дизайну	Чітке повідомлення актуальності теми. Різноманітні завдання, можливість вибору. Гейміфікація, застосування ігрових підходів. Командна робота, спілкування. Самооцінювання, рефлексія та зворотний зв'язок. Професійна орієнтація.	Візуальні, фільми, аудіо та цифрові матеріали, фізичні ресурси. Підтримка з матеріалами для читання, спрощення складних інструкцій. Зв'язок з іншими курсами та заняттями. Моделювання стратегій розуміння: конспектування, виділення головного, формулювання запитань.	Технології, ресурси та інструменти для вираження та демонстрації знань та досягнень. Можливість тренуватися до підсумкового оцінювання. Цілепокладання та відстеження досягнень.

Для повноцінної реалізації завдань СЗОГ освітньої галузі й досягнення обов'язкових результатів навчання, визначених державним стандартом, має бути сформована культура оцінювання – ціннісна основа, яка формує критерії, правила, процедури оцінювання навчальних досягнень учнів. Оцінювання, орієнтоване на досягнення компетентності, має низку особливостей:

- ✓ Створює умови для формування вміння учнівства аналізувати власну навчальну діяльність.
- ✓ Сприяє опануванню вміння контролювати і планувати власний прогрес.
- ✓ Стимулює інтерес, прагнення до самовдосконалення.
- ✓ Плекає осмислення своїх суджень і дій з огляду на їх відповідність навчальним цілям, відповідальність за себе, готовність робити усвідомлений вибір.
- ✓ Активує критичне мислення.
- ✓ Сприяє становленню ефективної самооцінки.
- ✓ Зорієнтоване на групи очікуваних результатів навчання, передбачені навчальною програмою з відповідного предмета або інтегрованого курсу.
- ✓ Враховує цілі вищого порядку за ієрархією Б. Блума-Андерсона (аналіз, синтез, оцінювання, продукування).
- ✓ Має практичну спрямованість завдань (перевіряти знання та вміння не тільки в розрізі навчальних, а й життєвих ситуацій, близьких дитині контекстів).
- ✓ Здійснюється на основі зрозумілих учням цілей і критеріїв (учні мають чіткі орієнтири в кожній темі, за якими можуть здійснювати самооцінювання).
- ✓ Формувальне оцінювання є пріоритетним на всіх рівнях навчання, як засіб забезпечення зворотного зв'язку щодо оволодіння учнями компетентностями та наскрізними вміннями.

Державний стандарт базової середньої освіти – це основний документ, у якому можна побачити цілісну картину того, чого навчати, а отже, і що оцінювати. У додатках стандарту, крім базових знань, зазначено групи результатів навчання й орієнтири для оцінювання, які дають змогу формувати інструменти для оцінювання.

Звертаємо увагу, що загальні результати в соціальній і здоров'язбережувальній освітній галузі є наскрізними в межах визначених рівнів освіти, тобто залишаються сталими від п'ятого до дев'ятого класу. Зрештою конкретні результати та орієнтири для оцінювання змінюються і набувають свого подальшого розвитку в другому предметному циклі навчання з урахуванням загальних результатів галузі та відповідних циклу базових знань, вони адаптовані до вікових особливостей учнівства й відображені в Державному стандарті галузі.

Проектування навчальної діяльності й системи оцінювання відповідно до принципів універсального дизайну сприятиме досягненню результатів соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі, розвитку агентності учнівства як персонального ресурсного рівня, який складається з академічних знань, компетентностей, навичок, здібностей та виміру віри учня у свою ефективність, у здатність контролювати реалізацію задуманого.

**Принципи та пріоритети, на яких ґрунтується
програма курсу «Безпековий практикум». Мінна безпека**

Метою курсу «Безпековий практикум. Спільно до безпеки» є формування безпечної, відповідальної поведінки та самозарадності учнів через практикування й розвиток умінь, необхідних як у мирних, так і воєнних станах та в умовах невизначеності. Зміст курсу охоплює знання, уміння та ставлення, необхідні для забезпечення особистої безпеки, запобігання травмуванню, збереження життя та здоров'я в різних ситуаціях.

Принципи та пріоритети, на яких ґрунтується програма, втілюють нові прогресивні концептуальні підходи, нові погляди на роль дитини та педагога в освітньому процесі, форми організації дитячої життєдіяльності, зокрема дитиноцентризм (відповідність віковим особливостям, потреби та інтереси учнів, особистісно зорієнтоване навчання, суб'єкт-суб'єктна взаємодія), комунікативно зорієнтоване навчання, діяльнісний підхід, принцип системності та наступності, людинознавче спрямування. Зміст навчального матеріалу в програмі розподілено на дві частини: понятійна і діяльнісна. Види навчальної діяльності пропонуються для відпрацювання ключових життєвих умінь і навичок та мають рекомендаційний характер. Послідовність опанування модулів може бути змінена відповідно до потреб учнів.

Інтеграція навчання безпеки в освітній процес є важливим завданням курсу. Звертаємо увагу, що вона реалізується через міжпредметні зв'язки, використання різних навчальних матеріалів, залучення фахівців з питань безпеки, застосування тренінгових методів навчання, проведення практичних занять та моделювання ситуацій тощо.

Зупинимось на модулях «Безпекового практикуму», присвячених мінній безпеці. Навчання мінної безпеки потребує врахування вікових особливостей учнів, їхнього рівня розвитку та сприйняття інформації. Тож з урахуванням цих аспектів пропонуємо методи та прийоми навчання відповідно до програми для кожного класу:

5 клас:

- ✓ Наочні методи: Використання / створення плакатів, малюнків, перегляд мультфільмів, інших відеоматеріалів на тему мінної небезпеки.
- ✓ Інтерактивні методи: Ігри-симуляції «До кого та як звертатися, якщо побачив небезпечний предмет?», інтерактивні руханки для запам'ятовування правил, рольові ігри «Повідомлення про небезпеку».
- ✓ Практичні методи: Створення мапи думок про безпечні та небезпечні місця, відпрацювання алгоритму дій «Бачу вибухонебезпечний предмет».

6 клас:

- ✓ Повторення та закріплення: Повторення основних правил мінної безпеки за допомогою вікторин, кросвордів, загадок, аналіз конкретних ситуацій з ілюстраціями або відео.
- ✓ Проектна діяльність: Створення плакатів, брошур, коміксів з інформацією про мінну безпеку; розробка презентацій щодо попереджувальних знаків, сценаріїв для рольових ігор.
- ✓ Ігрові методи: Настільні ігри з правил мінної безпеки; ігри в асоціації для запам'ятовування ознак небезпек.

7-9 класи:

- ✓ Проблемне навчання: Ознайомлення з історіями підлітків, які постраждали від неправильної поведінки з мінами, аналізування, у чому ж саме полягала неправильна поведінка; аналіз мапи замінування від ДСНС, пояснення, чому саме ці території є небезпечними тощо; моделювання проблемних ситуацій.
- ✓ Дослідницька діяльність: Пошук інформації про види мін, їхні характеристики та особливості; дослідження історії мінування в різних країнах та регіонах.
- ✓ Дискусії та дебати: Дискусійний клуб «Як замінованість відображається на економічному розвитку країни?». Визначити категорії населення та найбільш вразливі професії щодо мінних

ризиків, а також причини, чому людина, знаючи про мінну загрозу, все одно наражається на неї та що може переконати її не робити цього. Дебати на тему «Як зробити території безпечними».

- ✓ Соціальні проекти: Організація інформаційних кампаній для громади. Створення відеороликів або подкастів про мінну безпеку.

Ефективним доповненням до традиційних методів навчання є цифрові інструменти та онлайн-ресурси: «Онлайн-сервіси з ресурсами до базових знань СЗО. 7–9 класи»: <https://padlet.com/szonus20252030/7-9-mpjncwdray7p8c2a>, Абетка безпеки <https://dsns.gov.ua/abetka-bezpeki>, Освітній серіал «Протимінна безпека» <https://osvita.diia.gov.ua/courses/mine-safety>, сайт <https://bezpeka.info/>, онлайн-гра «Суперкоманда проти мін!» <https://game.bezpeka.info/>

Формування ціннісного ставлення до життя та етика на уроках соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі

Для ефективного викладання етики та курсів морального спрямування радимо використовувати елементи технології Case Study, яка сприятиме не лише розвитку навичок аналізувати конкретні життєві ситуації, здатності до морального вибору, емпатії тощо, а й особистісному зростанню, розвитку критичного й системного мислення, етичного судження, культури діалогу.

Case Study – це аналітично-пошукова педагогічна технологія, що полягає у вивченні конкретних життєвих ситуацій (кейсів) з метою їх аналізу, оцінювання, моральної рефлексії та прийняття обґрунтованих рішень. У контексті викладання курсів морального спрямування ця технологія стає інструментом формування ціннісних орієнтирів, етичної свідомості, здатності учня діяти відповідально в контексті реального життя. Вона була винайдена в Гарвардській бізнес-школі (1924) і поступово трансформувалася в освітню практику загальної середньої школи.

Типова **структура навчального кейсу** морально-етичного змісту зазвичай така:

1. *Ситуація (випадок)* (опис реальної або змодельованої події: морально неоднозначної, ціннісно значущої або такої, що вимагає морального вибору).
2. *Проблемне запитання або діалогічне протиріччя* (формулювання дилеми, що потребує вибору або оцінки, наприклад: Чому герой вчинив саме так? Який був би альтернативний шлях? Чи відповідає його вибір моральним нормам?).
3. *Додаткові матеріали* – фрагменти з художніх чи фольклорних текстів, прислів'я, правові чи етичні норми, графічні образи (наприклад: герб, хмара слів, схема вибору, інфографіка, пост у соціальних мережах, сторіз тощо).
4. *Завдання для учнів* (індивідуальні, парні, групові, аналітичні, креативні, дискусійні, рефлексивні, рольові тощо).

На основі певних ознак можна виокремити різні **типи кейсів**, зважаючи на їхній зміст та функціонал:

- **кейс-випадок** – описує реальну або вигадану історію, подію етичного характеру, наприклад:

Ситуація. Наталка знайшла гаманець з великою сумою грошей та документами. Вона знає, що її родина потребує грошей на лікування бабусі.

Проблемне запитання. Що повинна зробити Наталка?

Завдання. Обговоріть ситуацію в групі. Спрогнозуйте подальші дії Наталки. Обґрунтуйте їх з погляду моралі.

- **кейс-проблема** – фокусується на конкретній проблемі, що вимагає аналізу та пошуку шляхів розв'язання:

Ситуація. У класі з'явився новий учень, який має особливі освітні потреби. Деякі однокласники насміхаються з нього.

Проблемне запитання. Як мають поводитися інші учні та вчитель?

Завдання. Об'єднайтеся в пари. Сформулюйте план дій на 1 день, щоб створити інклюзивне середовище для новачка.

- **кейс-ситуація** – короткий опис обставини, що вимагає швидкого реагування та ухвалення рішення.

Приклад:

Ситуація. Ваш друг запропонував вам списати на контрольній роботі.

Проблемне запитання. Ви дуже хвилюєтеся за оцінку, але знаєте, що це неправильно.

Завдання. Визначте, якими будуть ваші дії? Знайдіть серед однокласників однострумців.

- **кейс-дилема** представляє ситуацію, де немає однозначно «правильного» бачення, і кожен вибір між рівнозначно важливими варіантами має свої моральні наслідки (тобто обидва рішення мають переваги й ризики), як-от:

Ситуація 1. Олена дізналася, що її подруга Марійка поширила її особисте фото без дозволу. Марійка каже, що це «жарт».

Проблемне запитання. Як відрізнити жарт від приниження? Чи можливо відновити стосунки після зради? І чи треба?

Завдання. Напишіть «листа примирення» від імені однієї з героїнь.

Ситуація 2. У школі новенький хлопчик з інвалідністю став об'єктом глузування. Учителю не бачив. Однокласник Тарас усе помітив, але не знає, чи варто втручатись.

Проблемне запитання. Захистити чи промовчати?

Завдання.

1. Обговоріть у групі питання:
 - Як проявляється людська гідність у таких ситуаціях?
 - Яку відповідальність несемо за мовчання?
2. Створіть «плакат рішень»: що я можу зробити, коли інший страждає.

Поетапно розробка та застосування вчителем навчального кейсу та його опрацювання учнями може виглядати так (**етапи роботи з кейсом**):

1. **Самопостановка завдання учителем:** визначення мети роботи з кейсом (наприклад, розвиток емпатії, формування відповідальності, розуміння наслідків вчинків).
2. **Представлення кейсу учням:** опис ситуації, що містить моральну проблему, без готових рішень (кейс може бути представлений у текстовому, відео-, аудіоформаті, а також як рольова гра).
3. **Аналіз учнями кейсу:** учні індивідуально або в групах вивчають кейс, виявляють ключові проблеми, дійових осіб, їхні мотиви та можливі наслідки дій.
4. **Розробка рішень:** учні пропонують різні варіанти розв'язання описаної проблеми / дилеми, обґрунтовуючи їх з позицій етичних норм та цінностей.
5. **Обговорення та дискусія:** презентація розроблених рішень, їхнє колективне обговорення, порівняння, аргументація та критика (заохочується «мозковий штурм», дискусія).
6. **Узагальнення та висновки:** Підбиття підсумків, формулювання головних уроків, отриманих з кейсу, та їхнє застосування до реального життя.

Отже, кейс-технологія (Case Study) передбачає аналіз конкретних ситуацій (кейсів), що дозволяє учням зануритися в реальні або гіпотетичні проблеми, проаналізувати їх, ухвалити певні рішення та обґрунтувати власну позицію. У контексті викладання етики й курсів морального спрямування розглянута педагогічна технологія сприяє:

- **формуванню соціальної компетентності** (учні вчаться застосовувати моральні принципи до реальних життєвих ситуацій, розуміти наслідки своїх вчинків та формувати відповідальну поведінку);
- **розвитку критичного мислення та аналітичних навичок** (аналіз кейсів вимагає від учнів виявлення проблеми, збору інформації, оцінки різних поглядів та розробки аргументованих рішень);
- **усвідомленню цінностей** (через розгляд різноманітних ситуацій учні знайомляться з загальнолюдськими та національними цінностями, їхньою роллю у формуванні особистості та суспільства);
- **формуванню навичок гармонійної соціальної та міжособистісної взаємодії** (обговорення кейсів у парах, сталих і ситуативних групах сприяє розвитку комунікативних навичок, умінню слухати інших, висловлювати власну думку та знаходити компроміси);
- **розвитку рефлексії та самоаналізу** (розбір кейсів заохочує учнів до осмислення моральних цінностей, становлення життєвої позиції тощо).

Технологія Case Study у викладанні етики й курсів морального спрямування дає змогу не лише засвоїти теоретичні знання, а й апробувати їх на практиці, використовуючи кейси як «морально-етичний тренажер» у безпечному освітньому середовищі, розвинути моральну уяву, соціальну емпатію, уміння ухвалювати відповідальні рішення, передбачати ризики й будувати гармонійні стосунки в складному світі.

Підприємництво і фінансова грамотність як ключові компетентності НУШ

Потреба впровадження курсу «Підприємництво і фінансова грамотність», покликаною формувати і розвивати компетентність «підприємливість» у предметному циклі базової середньої освіти НУШ, відповідає потребам суспільства загалом та учнівства зокрема.

«Нажити багато грошей – хоробрість, зберегти їх – мудрість, а вміло витратити – мистецтво». Цей вислів Б. Авербаха про фінансову грамотність підкреслює різні аспекти управління грошима та натякає на те, що фінансова успішність – це не випадковість, а результат цілеспрямованих знань та навичок. Саме тому сьогодні вивчення фінансової грамотності є надзвичайно актуальним для учнівства.

У Законі України «Про освіту» підприємливість та фінансова грамотність визначена як одна з 11 ключових компетентностей, тому з 2025 року учні / учениці 8-х класів вивчатимуть обов’язковий предмет «Підприємництво та фінансова грамотність». Це рішення Міністерства освіти і науки України зумовлене високим суспільним запитом на фінансову грамотність. За дослідженням Нацбанку 79% батьків хочуть, щоб їхні діти вивчали в школах основи фінансової грамотності, а 86% підлітків від 11 до 18 років вважають, що обговорення тем, які стосуються грошей і управління ними, є необхідним елементом здобуття освіти.

Викладання предмета «Підприємництво та фінансова грамотність» у закладах освіти регулюється низкою нормативно-правових документів (див. рисунок 1).

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

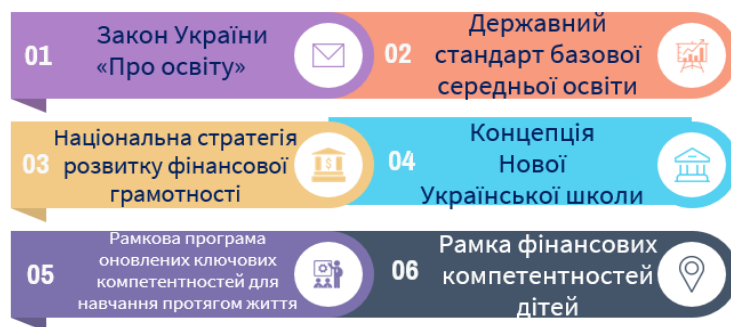

Рис. 1. Нормативно-правове забезпечення

Відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898) підприємливість і фінансова грамотність передбачають:

- ✓ ініціативність, спроможність використовувати можливості та реалізовувати ідеї, створювати цінності для інших у будь-якій сфері життєдіяльності;
- ✓ здатність до активної участі в житті суспільства, керування власним життям і кар’єрою;
- ✓ уміння розв’язувати проблеми;
- ✓ готовність брати відповідальність за прийняті рішення;
- ✓ здатність працювати в команді для планування і реалізації проєктів, які мають культурну, суспільну або фінансову цінність тощо.

Міністерство освіти і науки України пропонує [4 модельні навчальні програми](#), які є орієнтиром для вчителів та охоплюють ключові теми та компетентності, які мають бути сформовані в учнів (див. рисунок 2).

МОДЕЛЬНІ НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ

1. «Підприємництво і фінансова грамотність. 8-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автор Панченко С. Ю.)
2. «Підприємництво і фінансова грамотність. 8-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Кузнецова А. Я., Довгань А. І., Часнікова О. В., Шніцер О. П., Тригуб О. В., Гірченко Т. Д., Шабанова О. В., Харченко А. М., Нагайчук Н. Г.)
3. «Підприємництво та фінансова грамотність. 8-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Беспалко І. Б., Войтицька Л. В., Тригуб О. В., Ролік В. А.)
4. «Підприємництво і фінансова грамотність. 8-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Буюк Р. Р., Гнатишин О. М., Сухінська В. О., Сливка С. М.)

Рис. 2. Перелік модельних навчальних програм

Рекомендовані підручники «Підприємництво і фінансова грамотність» для 8 класу розміщені за покликанням <https://pidruchnyk.com.ua/8klas/pidpriemnyctvo8/>.

У рекомендаціях Ради з фінансової грамотності визначено, що фінансова грамотність – комплекс знань, умінь, навичок, ставлень та поведінки людини, потрібних для ухвалення обґрунтованих фінансових рішень і для досягнення в результаті особистого фінансового добробуту. Тому вчительство має орієнтуватися на формування ключових компетентностей, а не лише на передачу знань.

Викладання предмета «Підприємництво та фінансова грамотність» у Новій українській школі має свої особливості. Важливо, щоб під час вивчення підприємництва і фінансової грамотності учні / учениці здобували знання та вміння, що відповідали б їхнім поточним потребам і які учнівство могло б застосовувати у своєму житті вже зараз для покращення свого добробуту (наприклад: ставити фінансові цілі, заощаджувати, вести облік доходів та витрат, прораховувати бюджет). Економічні терміни та поняття пояснювати з використанням зрозумілих учням та ученицям контекстів і ситуацій, зважаючи на їхній практичний досвід.

Зміст уроків має відповідати життєвим завданням віку учнів / учениць. Наприклад, для підліткового віку актуальні вибір професії майбутнього та соціалізація з однолітками. Тому необхідно використовувати приклади з життя для пояснення нового матеріалу, формування завдань для роботи в класі та виконання домашньої роботи.

Під час викладання предмета «Підприємництво та фінансова грамотність» учительство має вибирати форми роботи, які дозволяють учням / ученицям не просто запам'ятовувати інформацію, а застосовувати її на практиці, розвивати критичне мислення, навички співпраці та ухвалення рішень (див. рисунок 3).

Рис. 3. Форми роботи з учнями

Представлені форми роботи є надзвичайно ефективними для викладання предмета. Вони дозволяють відійти від традиційного викладання матеріалу та зосередитися на розвитку практичних навичок, критичного мислення, креативності та відповідальності, що є ключовим для формування успішних підприємців та фінансово грамотних громадян. Важливо комбінувати ці форми, адаптуючи їх до віку учнів / учениць, рівня їхньої підготовки та конкретних тем уроку.

Отже, навчаючи учнів / учениць фінансової грамотності, учительству варто пам'ятати про:

- відповідність віку учнівства запропонованим життєвим завданням, з якими воно стикається;
- опанування практичних умінь (компетентнісний підхід);
- формування цінностей та рис характеру, які виходять за межі матеріальних стосунків (турбота про близьких, щедрість, дбайливість, допитливість, самозарадність, працьовитість, терпіння й ощадливість тощо).

Для того щоб уроки підприємництва та фінансової грамотності були справді ефективними та цікавими для учнівства, абсолютно необхідною є якісна методична підготовка педагогів. Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти планує в серпні / вересні провести підвищення кваліфікації для вчителів закладів освіти, які викладатимуть предмет «Підприємництво та фінансова грамотність» і забезпечуватимуть реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти в

другому циклі базової середньої освіти (базове предметне навчання, 8 клас) у 2025/2026 навчальному році.

Для підвищення обізнаності педагогів і педагогинь та надання допомоги вчителю з питань фінансової грамотності Національний банк України створив [Центр фінансових знань «Талан»](#). На платформі проєкту вчителі можуть знайти:

- ✓ навчальні програми;
- ✓ інформацію про заходи для учнівства та педагогів;
- ✓ безплатні навчальні матеріали з фінансової грамотності й підприємництва.

Для підготовки до уроків та з метою підвищення рівня фінансової грамотності вчительство може скористатися безкоштовною онлайн-платформою [«Гаразд»](#); про основні принципи фінансової незалежності, з чого почати та як навчитися фінансової грамотності можна дізнатися [тут](#).

Підвищивши кваліфікацію та опанувавши зазначені платформи, учитель / учителька зможе зробити викладання предмета «Підприємництво і фінансова грамотність» у Новій українській школі не лише ефективним, а й захопливим та корисним для майбутнього учнів.

Отже, вивчення предмета «Підприємництво і фінансова грамотність» є важливим для майбутньої професійної реалізації учнівства, а економічна незалежність та адаптивність стають запорукою успіху. Знання про підприємливість та фінансову грамотність не просто допоможуть учням / ученицям навчитися, зберегти та вміло витратити гроші, а й сформують їх як свідомих, відповідальних та успішних громадян, здатних орієнтуватися в складному сучасному світі, створювати власне майбутнє та зробити позитивний внесок у розвиток економіки нашої країни.

Реалізація нормативно визначених змін насамперед залежить від інформованості педагогічних працівників про особливості реформи, їх готовності до опанування нових технологій, наявності знань про форми і методи викладання предметів соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі на засадах інноваційних освітніх підходів. З метою забезпечення розвитку особистісно-професійного потенціалу вчителів у галузі здоров'язбереження співробітники кафедри педагогіки і психології Донецького ОблІППО провели низку заходів (марафон «Здоров'я і безпека як ключові аспекти сталого розвитку освіти», вебінар «Оцінювання в 5–7 класах НУШ»), до яких долучилися понад 300 учасників.

З огляду на актуальність проблеми безпеки, збереження та зміцнення здоров'я молодого покоління, у Донецькій області зусиллями педагогічної спільноти реалізується системний підхід у її розв'язанні, пріоритетна увага приділяється надолуженню освітніх втрат. Зазначеним питанням присвячена робота обласної творчої групи вчителів соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі з теми «Створення опорних карток для подолання освітніх втрат у 8 класі НУШ».

Безумовно, професійна компетентність потребує систематичного вдосконалення. Отже, на допомогу педагогам Донецький ОблІППО пропонує підвищення кваліфікації за понад 10 освітніми програмами. Щороку оновлені програми підвищення кваліфікації для вчителів соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі розміщено на вебсайті Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти в розділі «Підвищення кваліфікації» та доступні для перегляду за покликанням: <https://drive.google.com/drive/folders/1nwzQbWRKJRAKb9MOT51eG144omSLyfh>

Для реалізації ключових аспектів соціальної і здоров'язбережувальної освіти в контексті Нової української школи у 2025/2026 навчальному році вбачаємо за необхідне спрямувати увагу і зусилля вчителів на реалізацію актуальних завдань:

- здійснювати проєктування навчальної діяльності предметів СЗОГ і системи оцінювання навчальних досягнень учнівства відповідно до принципів універсального дизайну;
- запровадити технологію Case Study у викладання етики й курсів морального спрямування як інструменту формування ціннісних орієнтирів, етичної свідомості, здатності учня діяти відповідально в контексті реального життя;
- формувати в здобувачів освіти знання, уміння та ставлення, необхідні для забезпечення особистої безпеки, запобігання травмуванню, збереження життя та здоров'я в різних ситуаціях;
- розвивати компетентність «підприємливість» у предметному циклі базової середньої освіти НУШ на засадах компетентнісного, інтегрованого та діяльнісного підходів.

Список використаних джерел

1. Батрин Н. Використання методу учбових ситуацій (кейс-методу) у викладанні організаційної поведінки / Н. Батрин // Молодий вчений. 2020. № 5(81). С. 338–341. URL : <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-5->

- [81-69](#) (дата звернення : 04.06.2025).
- Василюк Т. Г. Застосування соціально-педагогічних кейсів у формуванні соціальної компетентності студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Т. Г. Василюк // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. 2016. Вип. 38(54), Т. 4. С. 20–23. URL : <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/03/Using-of-social-case-study-for-forming-students-of-Higher-Pedagogical-Educational-Establishments-social-competence.-T.-Vasylyuk.pdf> (дата звернення : 04.06.2025).
 - Державний стандарт базової середньої освіти : постанова КМУ від 30.09.2020 року № 898. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/#google_vignette
 - Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів /інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2024/2025 навчальному році. Лист МОН від 30.08.2024 з 1.1/15776-24. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-instruktyvno-metodychni-rekomendatsii-shchodo-vykkladannia-navchalnykh-predmetivintehrovanykh-kursiv-u-zakladakh-zahalnoi-serednoi-osvity-u-20242025-navchalnomu-rotsi>.
 - Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 року № 988. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>.
 - Малініна Л. В. Нова українська школа: формування соціальної компетентності учнів початкової школи: навч.-метод. посіб. / Лоліта Малініна. Київ : Грамота, 2021. 72 с. URL : https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/navchalno-metodychny-posibnyky/dlya-pedpraysivnykiv/Lolita_Malinina_2_Kompet_sait.pdf (дата звернення : 04.06.2025).
 - Метод кейсів: початкова школа і не тільки. Claris Verbis [сайт]. URL : <https://www.clarisverbis.com.ua/blogpost/metod-kejsiv-pochatkova-shkola-i-ne-tilky/> (дата звернення : 04.06.2025).
 - Модельна навчальна програма «Безпековий практикум. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Суходольська А., Кісільова С., Казанжи Т., Лоранж У., Шиян О.): <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2024/Model.navch.prohr.5-9.klas-2024/28-10-2024/bezpekovyy-praktykum-5-9-kl-sukhodolska-ta-in-1475-vid-18-10-2024.pdf>
 - Посібник для освітян «Як розповідати дітям про мінну безпеку» // UNICEF. 2024. Режим доступу: <https://spilnoteka.org/nabirmaterialiv-dlya-uroku-z-minnoyi-bezpeky-dlya-ditej-1-4-ta-5-11-klasiv/>
 - Про внесення змін до типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 09.08.2024 № 1120. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2024/09.08.2024/typova-osvitnya-prohrama-dlya-5-9-klasiv-zzso-1120-vid-09082024.pdf>.
 - Терещенко В. Мистецтво об'єктивного оцінювання в НУШ. Оцінювання навчальних досягнень учнів з української мови як державної в класах (групах) з навчанням мовами корінних народів і національних меншин на засадах Нової української школи /В. Терещенко, А. Панченков, М.Алгольм, О. Лінник. Київ: ТОВ «Видавництво «ЮСТОН», 2024. 352 с. <https://nushub.org.ua/resource/posibnyk-mystetstvo-otsinyuvannya-v-nush/>
 - Шкатуляк Н. М., Усов В. В., Павловський В. В. Інтегровані кейс-уроки – інноваційна технологія навчання / Н. М. Шкатуляк, В. В. Усов, В. В. Павловський // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2025. № 217. С. 78–83. URL : <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2025-1-217-78-83> (дата звернення : 04.06.2025).
 - Як навчати дітей мінної безпеки // UNICEF. 2024. – Режим доступу: <https://courses.bezpeka.info/course/>
 - Як почати використовувати метод кейсів на уроках. Нова українська школа [сайт]. URL : <https://nus.org.ua/2018/12/15/yak-pochaty-vykorystovuvaty-metod-kejsiv-na-urokah/> (дата звернення : 04.06.2025).

Микола ВОЛЬВАК,

*методист відділу розвитку особистості
Донецького ОблІППО*

Денис КУДРЯВЕЦЬ,

*методист відділу розвитку особистості
Донецького ОблІППО*

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В НУШ

Сучасна освіта в епоху новітніх технологій – це постійний виклик для закладів освіти та всіх учасників освітнього процесу, що потребує пошуку нестандартних підходів, нових форм та методів навчання, їх інтеграції в освітній процес.